

André Gide

Kadınlar
Okulu

ROMAN

6. BASKI

Çeviri: TAHSİN YÜCEL

♥ can
modern

ANDRÉ GIDE
KADINLAR
OKULU

Can Modern

Kadınlar Okulu, André Gide

Fransızca aslından çeviren: Tahsin Yücel

L'école des femmes

© 1936, Éditions Gallimard, Paris

© 2011, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2011

6. basım: Şubat 2022, İstanbul

Bu kitabın 6. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Editör: Ayça Sezen

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak uygulama: Bilal Sarıteke / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: As Bilgi Teknolojileri Yayıncılık Pazarlama Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.

Orhangazi Mahallesi Demir Sokak No:2/1

Esenyurt/İstanbul

Sertifika No: 52996

ISBN 978-975-07-4769-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Kat: 8, 34398,

Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

ANDRÉ GIDE
KADINLAR
OKULU

ROMAN

1947 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Fransızca aslından çeviren

Tahsin Yücel

♥can

André Gide'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Kalpazanlar, 1989

Vatikan'ın Zindanları, 1989

Dünya Nimetleri ve Yeni Nimetler, 1989

Ayrı Yol, 2009

Chopin Üzerine Notlar, 2010

Tohum Ölmezse, 2010

Isabelle, 2011

Theseus, 2012

ANDRÉ GIDE, 1869'da Paris'te doğdu. Yazı hayatına 1891'de yayımladığı "André Walter'in Defterleri" ve "Narkissos Üstüne İnceleme" ile başladı. Bunları 1897'de yayımladığı ünlü yapıtı *Dünya Nimetleri* izledi. En önemli eserlerinden biri olan *Ayrı Yol'u* 1902'de yayımladı. Gide'in yazarlıktaki ustalığı, üslubundaki açıklık ve duruluk, bir yandan kitaplarında ortaya koyduğu kaygılarıyla, öte yandan düşüncelerinin karmaşıklığıyla tam bir çelişme halindedir. 1919'da yazdığı *Pastoral Senfoni* son derece duygulu ve insancıl bir romandır. Gide'in en iyi eseri sayılan *Kalpazanlar* 1925'te yayımlandı. Bu tarihten sonraki eserlerinde toplum sorunlarını öne aldı. Çağının aydınları üstünde büyük etkisi oldu. 1947'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı. 1951'de öldü.

TAHSİN YÜCEL, 1933'te Elbistan'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni ve İÜ Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1960). Varlık Yayınları'nda çevirmenlik ve yazişleri müdürlüğü yaptı. Öykü derlemeleri, romanları, bilimsel araştırmaları ve kuramsal yazılarının yanı sıra, Balzac, Flaubert, Daudet, Gide, Simenon, France, Proust, Camus, Sartre, Malraux ve Duras gibi önemli Fransız yazarların yapıtlarını dilimize kazandıran Yücel, 1984'te Azra Erhat Çeviri Üstün Hizmet Ödülü'ne, 1997'de Fransız hükümeti Palmes Académiques Nişanı'na değer görüldü. 22 Ocak 2016'da öldü.

İçindekiler

Kadınlar Okulu	11
Robert	85
Geneviève	125

KADINLAR OKULU

Edmond Jaloux'ya,
1896'da yaptığımız sohbetlerin dost anısına

1 Ağustos 1928

Sayın Bay,

Nice duralamalarından sonra, annemin bana bıraktığı Günlük'ün daktilo edilmiş kopyası olan bu sayfaları size yollamaya karar verdim. 12 Ekim 1916'da, beş aydır salgın hastalıklara tutulmuş kimselere baktığı x hastanesinde öldü.

Yalnız özel adları değiştirdim. Birkaç genç kadına iyi kötü bir yararı dokunacağını düşünürseniz, bu sayfaları yayımlamakta özgürsünüz. Bu durumda, *Kadınlar Okulu* fena bir ad olmaz sanırım, Molière'den sonra bir daha kullanmayı uygunsuz bulursanız, o başka. “Birinci bölüm, ikinci bölüm, sonuç” sözcüklerine gelince, bunları sonradan eklediğimi söylemek bile fazla.

Beni tanımaya çalışmayacağınızı ve bu mektubu gerçek adıyla imzalamamamı hoş göreceğinizi umarım.

GENEVIÈVE D...

Birinci bölüm

7 Ekim 1894

Dostum,

Sanki sana yazıyormuşum gibime geliyor. Hiç günlük tutmadım. Birkaç mektuptan başka bir şey yazmayı da beceremedim hiçbir zaman. Seni her gün görmesem, sana da mektup yazardım kuşkusuz. Ama ilk ben ölürsem (dileğim de bu, çünkü sensiz yaşam bir çöl gibi geliyor bana), bu satırları okuyacaksın; bunları sana bırakınca, senden biraz daha az ayrılır gibi olacağım. Ama önümüzde koskoca bir yaşam varken, ölümü ne diye düşünmeli? Seni tanıyalı, yani seni seveli beri, yaşam bana öylesine güzel, öylesine yararlı, öylesine değerli görünüyor ki, hiçbir şeyini kaçırmak istemiyorum; bu defterde mutluluğumun bütün kırıntılarını kurtaracağım. Hem de her gün, sen yanımdan ayrıldıktan sonra çabucak geçmiş anları yeniden yaşamayacak, varlığını gözlerimde canlandırmayacak da ne yapacaktım? Söylemiştim sana, seni tanımadan önce, yaşamımın boşluğunu duymak bana acı veriyordu. Büyüklerimin beni sürükledikleri, dostlarımın da tüm zevklerini içinde buldukları seçkin çevre uğraşlarımın daha boş bir şey yokmuş gibi geliyordu bana. Bağlılıktan, erekten yoksun bir yaşam beni

doymuyordu. Hastabakıcı ya da yoksulların koruyucusu olmayı ciddi olarak düşündüğümü biliyorsun. Bundan söz ettim mi büyüklerim omuz silkiyorlardı. Gönül verebileceğim kimseyle karşılaştığım zaman bütün bu heveslerin geçeceğini düşünmekte haklıydılar. Ne diye babam bugün bu kimsenin sen olduğunu kabul etmek istemiyor ki? Görüyorsun, hiç beceremiyorum yazmayı. Ağlayarak yazdığım bu tümce berbat geliyor bana. Ne diye baştan okudum? Bir gün güzel yazmayı öğrenecek miyim, bilmem. Ne olursa olsun, uğraşmakla olmayacak bu iş.

Her neyse, seni tanımadan önce yaşamıma bir erek aradığımı söylüyordum, şimdi ise ereğim de, işim de, hatta yaşamım da sensin, yalnız seni arıyorum artık. Benliğimin en iyi yanını seninle, senden elde edeceğimi, bana yol göstereceğini, beni güzele, iyiye, Tanrı'ya doğru götüreceğini biliyorum. Babamın direncini kırmam için Tanrı'dan bana yardım etmesini diliyorum; ateşli dileğimi daha etkili kılmak istercesine, buraya da yazıyorum; Tanrım, babama karşı gelmeye zorlama beni. Biliyorsun, Robert'i seviyorum ben, yalnız onun olabilirim.

Doğrusunu söylemek gerekirse, yaşamımın ereğinin ne olabileceğini daha dün anladım. Evet, Tuileries Parkı'ndaki konuşmamızda anladım bunu: beni, büyük insanların yaşamında kadının etkisi konusunda aydınlattığı konuşmada. Yazık, öylesine bilgisizim ki, verdiği örnekleri unuttum; ama hiç değilse şunu tuttum aklımda: Bundan böyle bütün yaşamımı onun şanlı yolunu tamamlamasını sağlamak uğrunda harcamam gerek. Bunu böyle söylemedi elbette, çünkü alçakgönüllüdür, ama ben böyle düşündüm, çünkü onun yerine ben gurur duyuyorum. Öte yandan, alçakgönüllü olmakla birlikte, kendi değerini ke-

sinlikle bildiğini sanıyorum. Çok hırslı olduğunu da gizlemedi benden.

“Kendim başarıya ermek istediğimden değil,” dedi sevimli bir gülümsemeye, “savunduğum düşünceleri başarıya ulaştırmak istiyorum.”

Bu sırada babam onu işitsin isterdim. Ama babam Robert konusunda öyle kör bir inada tutulmuş ki, bunda da kendi deyimiyle bir... Hayır! Yazmak bile istemiyorum o sözcüğü. Böyle sözlerle Robert’i değil, kendi kendini küçülttüğünü nasıl oluyor da anlamıyor? Robert’in hoşuma giden yanı kendine karşı hoşgörülü olmaması, nasıl davranması gerektiğini hiçbir zaman gözden kaçırmaması. Onun yanında, ondan başka herkes gerçekten “onur” diye adlandırılabilir şeyden habersizmiş gibime geliyor. Dilediği anda ezebilir beni bununla, ama yalnız olduğumuz zamanlarda, bunu bana duyurmamaya özen gösteriyor. Dahası, yanında kendimi fazlasıyla küçük bir kız gibi görürüm korkusuyla, kendisi de çocuk olmaya kalkınca biraz abartıyor bence. Dün bundan dolayı serzenişte bulunuyordum kendisine; birdenbire çok ciddi bir tavır takındı, sonra da insanı bayıltan bir tür özelemlerle, “İnsan kocamış bir çocuktan başka bir şey değil,” diye mırıldandı.

Ayaklarımın dibine oturmuştu, başını kucağıma koydu.

Bazı bazı öylesine derin, öylesine anlam yüklü olan bunca güzel sözün unutulup gitmesi çok üzücü olur doğrusu. Bu nedenle yazabileceğim kadarını yazmaya karar verdim. İleride bunları yeniden bulmak hoşuna gidecek, hiç kuşku yok.

Günlük tutmayı işte bundan sonra akıl ettik. Ama neden “ettik” diyorum, bilmem. Tüm güzel düşünceler gibi bu da ondan çıktı. Kısacası, her ikimiz de, yani her birimiz kendi başımıza, onun *bizim* öykümüz diye adlandırdığı şeyi yazmaya söz verdik. Benim için kolay, çün-

kü ancak onunla varım. Ona gelince, boş zamanları olsa bile, bunun üstesinden geleceğinden kuşkuluyum. Hatta düşüncesini fazla oyalamayayı da doğru bulmam. Bir yolu, bir düşüncesi, bir toplumsal yaşamı bulunduğunu, aşkı-
mın bunları engellememesi gerektiğini anladığımı; kendisinin benim tüm yaşamım olması gerekirse de benim kendisinin tüm yaşamı olamayacağını, olmamam gerektiğini uzun uzun anlattım ona. Tüm bunlar konusunda defterine neler yazdı, bilmek isterdim doğrusu; ama günlüklerimizi birbirimize göstermeyeceğimize büyük yemin ettik. Hoşlandığı biçimde, yani alnımdan değil de tam iki gözümün arasından öperek, “Günlüğümüz ancak böyle içten olabilir,” dedi.

Buna karşılık, ikimizden ilk ölenin günlüğünü öteki-
ne bırakmasını kararlaştırdık. Biraz budalaca, “Oldukça doğal bir şey bu,” dedim.

Çok ciddi bir havayla, “Hayır, hayır,” dedi. “Önce yırtmamaya söz vermeli.”

Sana günlüğe ne yazacağımı bilemeyeceğimi söyler-
ken gülümsüyordun. Gerçekten de, şimdiden dört sayfa dolduruverdim işte. Bunları yeniden okumamak için güç tutuyorum kendimi; ama okusaydım, yırtmamak için kendimi tutmak daha da güç olurdu. Beni şaşırtan şey, daha şimdiden bundan tat almaya başlamış olmam.

12 Ekim 1894

Robert birdenbire annesinin yanına, Perpignan’a çağrıldı, çok kötü haberler aldı ondan.

“İnşallah korkulacak bir şey yoktur,” dedim.

Aslında kaygılı olduğunu belli eden, ciddi bir gülümsemeyle, “Hep böyle söylenir,” diye yanıtladı.

Ben de hemen sözümün saçmalığından dolayı kızdım kendime.

Konuşmamdaki tüm deviniler, söz olsun diye söylediğim tüm tümceler yaşamımdan çıkarılsaydı, geriye ne kalırdı? Bir de bunun farkına varmak için üstün bir insanla ilişki kurmak gerektiğini düşünürsek! Robert'in beni hayran bırakan yanı, hiçbir şeyi herhangi bir kimse gibi yapmaması, herhangi bir kimse gibi söylememesi; üstelik, hiçbir büyülenmesi, hiçbir yapmacıklığı da yok; görünüşünü, giysilerini, sözlerini, devinimlerini niteleyebilecek sözcüğü uzun uzun aradım; "özgün" fazla sivri; "özel"... "ayrı"... Hayır; dönüp dolaşp "seçkin" sözcüğüne geliyorum; bu sözcük başka hiç kimse için kullanılmamasın isterdim. Varlığının ve davranışlarının bu olağanüstü seçkinliğini kendinden başka hiç kimseye borçlu olmadığı düşüncesindeyim, çünkü ailesinin pek de ahım şahım olmadığını çıtlattı bana. Annesi babası yüzünden utanç duymadığını söylüyor; ama bu bile, onun kadar dürüst, onun kadar soylu olmayan bir yaratığın bu yüzden yüzünün kızarabileceğini sezdiriyor. Babası ticaretle uğraşmış anlaşılın. Robert onu yitirdiğinde çok küçükmüş. Babasından söz etmekten pek hoşlanmıyor, ben de sormayı göze alamıyorum. Sanırım, annesini çok seviyor. Daha birbirimize "sen" demeye başlamadığımız sıralarda, "Haklı olarak kıskanabileceğiniz biri varsa, o da annemdir," demişti.

Kendisinden küçük bir kız kardeşi varmış, ölmüş.

Onun yokluğundan ve bu yokluğun bana bıraktığı zamandan yararlanarak nasıl tanıştığımızı anlatmak istiyorum. Annem beni Darblezlere götürmek istiyordu, bir çay veriyorlardı evlerinde, bir de çok değerli olduğu anlaşılın bir Macar viyolonselci dinlenecekti; ama beni rahat ve... Robert'le baş başa bırakmaları için şiddetli bir baş ağrısını bahane ettim. "Kibar çevre zevklerine" nasıl böyle uzun zaman bağlanabildim, anlamıyorum; daha doğ-

rusu, bu çevrenin gururumu okşayan yanlarından hoşlanmakta olduğumu şimdi fazlasıyla anlıyorum. Şimdi artık Robert'in gözüne girmekten başka bir isteğim yok, başkalarınca beğenilmek umurumda bile değil, bunun bir önemi varsa onun için, onun bundan aldığını gördüğüm zevk için var. Ama, öylesine yakın olup da bana şimdiden alabildiğine uzak görünen o günlerde, Beethoven'ın beşinci konçertosunda, Rosita solo bölümünü çalarken ben de, ikinci bir piyanoda (oldukça parlak bir biçimde, yalan değil) orkestra bölümünü çaldıktan sonra, gülümsemelere, beğenmelere, övgülere, hatta bazı arkadaşların çekememezliğine, kıskançlığına ne değerler vermiyordum! Alçakgönüllü davranıyordum ya, ondan daha çok kutlanmak koltuklarımı kabartmıştı. "Rosita'nın çalışında şaşılacak hiçbir şey yok; onun mesleği; ama Éveline..." En çok alkışlayanlar müzikten hiçbir şey anlamayanlardı. Biliyordum, ama gülümseyip geçmem gereken övgülerini benimseyiveriyordum. Hatta, "Sandığımdan daha zevkliymişler," diye düşünüyordum. İşte böyle kapılıyordum bu saçma gösterişe... Evet; anlıyorum bunun insanı nasıl eğlendirdiğini, alay insanı nasıl eğlendirirse, bu da öyle eğlendirir. Ama bir toplulukta, herkesin en gülüncü benmişim gibime gelir. Çok güzel, çok akıllı olmadığımı biliyorum; Robert bende gönlünü kaptırmaya değer ne buldu, pek anlayamıyorum. Kibarlar çevresinde parlamak için orta halli piyanist yeteneğimden başka hiçbir şeyim yoktu, birkaç gündür de piyanoyu bıraktım, sanırım kesin olarak. Neye yarar? Robert müzikten hoşlanmıyor. Bildiğim tek kusuru bu. Buna karşılık, resimle öyle akıllıca ilgileniyor ki, kendisinin de resim yapmamasına şaşıyorum. Bunu kendisine söylediğim zaman gülümsedi, insan çok değişik yeteneklere "tutkun" olunca (bu deymi kullandı kendisi), en büyük zorluğun en önemsiz yeteneğe gereğinden fazla önem vermekten kaçınmak olduğu-

nu açıkladı bana. Resimle gerçekten uğraşmak için, bir sürü şeyden el çekmek gerekmiş; kendisi için çevreye yararlı olmanın en iyi yolunun resim yapmak olduğu düşüncesinde de değilmiş, öyle söyledi. Sanırım, politikayla uğraşmak istiyor ama açıklıkla söylemiş de değil. Öte yandan, hangi işe girirse girişsin, başaracağından kuşkum yok. Hatta beni biraz hüzünlendirebilecek şey de, herhangi bir konuda başarıya ulaşmak için yardımımı pek gereksinimi olmaması. Ama öylesine iyi ki, sanki benden vazgeçemezmiş gibi davranıyor, bu oyun da bana öyle tatlı geliyor ki inanmasam bile katılıyorum.

Yapmamaya kararlıydım ya, ipin ucunu gevşettim: Kendimden söz ediyorum. Rahip Bredel bencilliğin tuzakları konusunda bizi uyarmakta ne kadar haklıydı; “Bencillik bazı bazı bağlılık ve aşk görünüşüne bürünebilir,” derdi bize. Yararlı olduğunu düşünmek zevkini tatmak için, bağlanmaktan hoşlanır insan, bağlılığından söz edilmesinden de hoşlanır. Kusursuz bağlılık yalnız Tanrı’nın bilebileceği, bakışı da, ödülü de yalnız Tanrı’dan bekleyecek bağlılıktır. Ama bence, değerli bir kimseyi sevmek kadar hiçbir şey öğretmez alçakgönüllülüğü. En iyi Robert’in yanında anlıyorum eksikliğimi, azıcık bir değerim varsa, bunu da ona eklemek isterdim... Ama ben *bizim* öykümüzün başlangıcını, her şeyden önce ilk karşılaşmamızı anlatmak için çıkmıştım yola.

Altı ay üç gün önce, 9 Nisan 1894’te oldu bu iş. Annemle babam Konservatuvar’da kazandığım ödülü kutlamak için beni İtalya’ya götüreceklerine söz vermişlerdi; amcamın ölümü, sonra olgunluk çağına gelmemiş çocuklar bulunması nedeniyle miras dağıtımının güçlükleri bu tasarımı geciktirmişti; çoktan vazgeçmiştim bile ama babam, birdenbire, annemi yeğenleriyle birlikte Paris’te bırakarak Paskalya tatilini geçirmek üzere Floransa’ya götürdü beni. Madam de T.’nin bize salık vermekle iyi ettiği

Girard Pansiyonu'na inmiştik. Pansiyonda kalanların hepsi de konuşkan insanlardı, sofrada onlara katılmak hoştu. Üç İsveçli, dört Amerikalı, iki İngiliz, beş Rus, bir de İsviçreli. Fransız olarak, Robert'le biz vardık yalnız. Bütün diller konuşuluyordu ya; Ruslar, İsviçreli, biz üçümüz, bir de yukarıda saymayı unuttuğum bir Belçikalı nedeniyele en çok Fransızca konuşulmaktaydı. Pansiyondakilerin hiçbiri tatsız tuzsuz türden değildi öyle; ama Robert'in seçkinliği hepsini gölgede bırakıyordu. Babamın karşısında oturuyordu. Babam fazla açılmaz öyle, çoğu zaman da kendi çevresinden olmayan insanlara pek hoş davranmaz. En son biz geldiğimiz için, hemen konuşmaya katılmamamız oldukça doğal bir şeydi. Bana gelince, konuşmak isterdim doğrusu ama babamdan daha cana yakın davranmam uygun düşmezdi; böylece ben de babam gibi az konuşuyordum, onun yanında oturduğum için de sessizliğimiz genel canlılık içinde bir sessizlik adacağı oluşturunuyordu. İşin eğlenceli yanı, herhangi bir yere gidip de bizim pansiyondakilerden birkaçına rastlamadığımız olmuyordu hiç. Böylece babam selamlarına, gülümsemelerine karşılık vermek zorunda kalıyor, sofraya oturduğumuz zaman da Santa Croce'den ya da Pitti Sarayı'ndan döndüğümüzü herkes biliyordu. "Çekilir şey değil," diyordu babam; gene de buz gibi soğukluğu geçiyordu. Robert'e gelince, her yerde karşımızda buluyorduk onu. Bir kiliseye, bir müzeye girdik mi ilk gördüğümüz Robert oluyordu. "Buyur bakalım! Gene.." diyordu babam. İlkin, rahatımızı kaçırmamak için, Robert bizi görmemiş gibi davranıyordu, çünkü bu sürekli karşılaşmaların babamı sinirlendirdiğini sezmemezlik edemeyecek kadar anlayışlıydı. Böylece babamın kendisini fark etmeye razı olmasını bekliyor, kibarlığından, bir başyapıtı incelemeye dalmış gibi davranıyor, hiçbir zaman ilk selamı veren kendisi olmuyordu. Babam da selamını epeyce beklet-

tiriyordu doğrusu, çünkü az konuşurluğunu en çok ona karşı gösteriyordu. Biraz da rahatsız ediyordu beni bu tutukluk, çünkü, ne yalan söylemeli, saygısızlığa yaklaşan bir dereceye varıyordu; buna aldırılmamak için Robert'in o güzelim rahatlığı gerekirdi. Ama ben gülümsemekten kendimi alamadığım için, hiç değilse benim bir kötü niyetim olmadığını anlıyordu. Hatta babam ne kadar soğuk davranırsa, ben de gülümsememi tutmakta o kadar güçlük çekiyordum; bereket versin ki babam bunun farkına varmıyordu, çünkü biraz onun arkasından oluyordu bu iş. Robert gördüğünü belli etmeyecek, benimle doğrudan doğruya konuşup da babamın çok kötü karşılayacağı bir davranışta bulunmayacak kadar ince bir insandı. Robert'le benim aramda, babamdan habersiz, daha şimdiden, sessiz bir uyum yaratan bu küçük güldürüden dolayı biraz suçluydum kendimi. Ama bundan nasıl kaçınılabilirdi ki?

Babamın soğuk davranışlarını artıran şey Robert'in "kendi kafasında" olmamasıydı. Babamın görüşlerinin ne olabileceğini hiçbir zaman pek iyi anlayamadım, çünkü politikadan hiç anlamam; ama annemin onu "maddeciliği" diye adlandırdığı şeyle suçladığını ve babamın "papazları" pek sevmediğini bilirim. Küçükken, bu kadar iyi olmasına şaşardım, çünkü hiç kiliseye gitmez. Söylediğinin de pek doğru olduğunu sanmıyorum: "Din insanları daha iyi yapmaz"mış. Annem onu "inatçı" bulur; ama ben babamın ondan daha iyi yürekli olduğuna inanırım, tartıştıkları zaman da, annem öyle bir havayla konuşur ki, kendisine hak veremesem bile, çoğunlukla gönlüm babamdan yana gider. Cennete inanmadığını söyler babam, Rahip Bredel, oraya gidince buna inanmak zorunda kalacağı yanıtını verir, çünkü dosdoğru cennete gidecek, istemese de kurtulacak. Yürekten inanıyorum buna.

Annemle babam gibi böyle derinden derine anlaşmış karıkocalar arasında bu bölünmeler ne kadar acı! Hele

böyle birazcık iyi niyet gösterince kolaylıkla anlaşılabilir noktalarda! Ne olursa olsun, Robert'den yana böyle bir korku yok, çünkü bir kiliseye gidip de dua etmeden çıktığını görmedim hiç; üstelik bütün düşünceleri yüce ve soylu. Yalnız *Temps* okuyan babamın söylediği gibi, *La Libre Parole*'ün "kötü bir gazete" olduğuna inanamıyorum; Girard Pansiyonu'ndaki ikinci günümüzde, Robert'le babam *fumoir*'da¹ yalnız başlarına karşı karşıya kaldıkları zaman işler iyice bozulacak sanmıştım. Salonun kapısı ardına kadar açıldı, her ikisini de görebiliyordum, gazetelerini önlerine koyup koltuklarına oturmuşlardı. Robert gazetesini gözden geçirdikten sonra işitemediğim bir iki sözcük söyleyerek babama uzatmak düşüncesizliğini gösterdi; ama babam öylesine öfkelenmişti ki koltuğunun dirsekliğine koymuş olduğu kahve fincanını açık renkli pantolonunun üzerine devirdi. Robert çok çok özür diledi ya, hiç suçu yoktu doğrusu. Babam mendiliyle üstünü silerken, salonda beni görmüş olan Robert, bana üzüntülerini belirtmek için çok belirsiz ama çok anlamlı bir yüz işareti yaptı, o kadar gülünçtü ki gülmekten kendimi alamadım ve hemen başka yöne döndüm, çünkü babamla alay eder gibiydim.

Derken, altıncı gün, babamın damla hastalığı tuttu. Of! Buna sevinmek çok çirkin!.. Elbette, yanında kalıp kendisine yoldaşlık etmeyi, kitap okumayı önermişim ona ama hava çok güzeldi, beni çıkmaya zorlayan da o oldu. Ben de, babam Rönesans öncesi yapılardan pek hoşlanmadığından, İspanyol kilisesini görmek için onun yokluğundan yararlandım. Elbette, burada Robert'i karşımda buldum ve kendisiyle konuşmazlık edemedim. Ama beni yalnız gördüğüne şaşıttıktan ve pek kibar bir biçimde babamın sağlığını sorduktan sonra, yalnızca resimden söz et-

1. (Fr.) Tütün içilen mekân. (Ç.N.)

tik. Bilgisizliğimden dolayı nerdeyse mutluydum, çünkü bana her şeyi açıklaması için bir fırsattı bu. Kocaman bir kitap vardı yanında ama açmak gereksinimini duymadı, çünkü tüm bu eski ressamların adlarını ezbere biliyordu. O zamanlar bana çok biçimsiz görünen freskleri yeğ tutarken ona katılamıyordum ama tüm söylediklerinin doğru olduğunu seziyordum; gözlerim tek başıma değerlendiremeyeceğim birçok nitelikler görüyordu. Sonra da ardına düşüp Saint Marco Manastırı'na gittim, burada ilk kez olarak, resimden anlıyormuşum gibime geldi. Ortak bir hayranlık içinde kaybolmak, kendi kendini unutmak öylesine hoş bir şeydi ki, Angelico'nun büyük freski önünde hiç düşünmeden koluna girivermişim; o zamana kadar baş başa kaldığımız küçük kiliseye birtakım insanlar girdikten sonra ayrımsadım ancak bunu. Öte yandan, Robert babama da söylenemeyecek bir şey söylemiyordu; gene de, pansiyona dönünce, babama bu karşılaşmadan söz etmeyi göze alamadım. Bende artık başka bir şey düşünmeme elvermeyecek türden bir anı bırakan şeyin sözünü bile etmemem kötü bir şeydi kuşkusuz. Ama bir zaman sonra, Rahip'in karşısında bu "atlama yoluyla yalan" dolayısıyla kendimi suçladığım zaman, o daha çok yatıştırmıştı beni; şu da var ki, aynı zamanda nişanımı da haber veriyordum ona. Rahip babamın bunu uygun bulmadığını biliyor ama uygun bulmasını önleyen şeyin Robert'in kanıları olduğunu da biliyordu, annemle Rahip'in bu nişanı uygun bulmalarını sağlayan da bu kanıların ta kendisiydi. Öte yandan, babam öyle iyi yürekliydi ki, uzun zaman direnemedi, sonra, kendisinin de söylediği gibi, onun için benim mutluluğum her şeyin başında geliyor; mutluluğumdan da kuşku duyamaz doğrusu.

Nişandan söz etmeden önce, İtalya'daki son günleri anlatmam gerekirdi; ama geri kalan tüm anılarımı gölgede bırakan bu tılsımlı sözcüğe gelinceye kadar kalemi-

min akışına bıraktım kendimi. Floransa'dan ayrılmadan önce, Robert Paris'te bizi görmeye gelmek için babamdan izin istemişti. Babam geri çevirecek diye öyle korkmuştum ki! Ama Robert akrabalarımız de Berreleri çok iyi tanır, bunlar bizi onunla birlikte akşam yemeğine çağdırdılar, bu da işleri çok kolaylaştırdı. Ertesi gün, Robert gelip anneme saygılarını sunuyor, birkaç gün sonra gene gelerek beni ondan istiyordu. (Ne kadar da saçma geliyor bu deyim bana!') Annem ilkin biraz şaşırmişti, bana bundan söz açınca ben daha da fazla şaşırđım, çünkü Robert aşkını gerçekten bildirmemişti daha. Bunu kendisine açtığım zaman çok güldü ve bunu düşünmemiş olduğunu ama beni sevdiğini hâlâ anlamamışsam "bildirmeye" hazır olduğunu "bildirdi". Sonra beni kollarına aldı ve kendimi tüm varlığımla ona verdiğimi anlaması için konuşmaya gerek olmadığını anladım.

Bir telgraf getirdiler. Bana gelmişti, ama açsın diye anneme bıraktım.

"Robert'in annesi ölmüş," dedi annem, sonra telgrafı bana uzattı, bir tek şey gördüm: onun çarşambaya döneceğini.

13 Ekim

Robert'den bir mektup! Ama anneme yazmış! Annem de bu saygı belirtisi karşısında kayıtsız kalmadı, sanırım. Annemin bu mektubu saklamak istemesini anlıyorum, çünkü çok güzel; ben de bir daha okuyabilmek istediğim için, buraya geçiriyorum:

1. Kelimesi kelimesine çevriline, *demande sa main*, "elini istemek"tir. (Ç.N.)

Hanımefendi,

Bugün kendisine değil de size yazmamı Éveline bağışlar herhalde. Onun neşesini kederimin görüntüsünden uzak tutmak isterim, bu yüzden ağlamak için size yöneliyorum. Bu güzel *anne* adını dünden beri ancak size verebilirim artık. Yitirdiğim anneye beslediğim saygı ve sevgi duygularını bundan böyle size yöneltmeme izin vereceğinizi umarım.

Evet, beni dünyaya getiren insan dün öldü; kollarımın arasında öldü diyebilirim. Ancak son soluğuna birkaç saat kala yitirdi bilincini. Daha o sabah, çağırtdığım rahip son kutlamayı yaparken akli başındaydı. Ölümü rahatlıkla karşılıyor ve ancak benim üzüntüm nedeniyle acı çeker gibi görünüyordu. Son sevincinin benim nişanlandığımı öğrenmek ve yeryüzünde beni yalnız bırakmadığını düşünmek olduğunu söylüyordu bana. Bunu ve hiç silinmeyecek üzüntümün, anemin kendisini tanıyamamış olması olduğunu Éveline'e söylemenizi rica ederim.

Şimdiden bir oğul bağlılığı olan ve her zaman saygılı bağlılığıma inanmanızı rica ederim, anneciğim.

Robert D.

Zavallı dostum, acını paylaşmak isterdim. Kederlenmeye çalıştım; ama boşuna. Yüreğim sevince batmış baştan başa, seninle duyduğum her şey bir mutluluk benim için, hatta acı bile.

15 Ekim

Onu yeniden gördüm. Kederi ne kadar onurlu, ne kadar güzel! Onu daha iyi anlamaya başlıyorum. Basmakalıp sözlerden nefret ettiğini sanıyorum, çünkü yasından söz ederken de aşkını bildirdiği zamanki gibi az konuşuyor. Hatta üzüntüsünü belli etmek korkusuyla, kendisini duygulandırabilecek her şeyden kaçınıyor. Aramızda madde-

sel konulardan başka hiçbir şeyin sözü geçmedi, annemle de yalnız miras işinin çözümlenmesiyle Robert'e kalan malikânenin satılmasını konuştular. Kafamı böyle şeylere vermek çok güç benim için, bırakıyorum, Robert'le annem uğraşiyor bunlarla. Zengin olacağımızı anladım; nerdeyse üzülüyorum buna: Mutluluğa ermek için paraya gereksinimi bulunanlara bırakmak isterdim serveti. Ama burada söz konusu olan mutluluk değil. Robert her zaman kendine yetecek kadar geliri olacağını, parayı ancak düşüncelerini utkuya götürececek bir silah olarak gördüğünü söylüyor. Rahip Bredel'le uzun uzun konuştu. O da serveti tepmeye hakkımız olmadığını ama bir servetimiz bulunduğuna göre, onu iyilik yolunda kullanmanın boynumuzun borcu olduğunu söylüyor. Zavallı babacığım! Ondan uzaklarda oluyor bütün bunlar. Ne zaman Rahip Bredel'in içeriye girdiğini görse, çabucak bir selam taslağı çizerek:

“Çok üzgünüm!... Ben gitmek zorundayım...” diyor.

Rahip alınacak diye korkuyorum hep; ama öylesine iyi, öylesine anlayışlı ki, bu zavallı özrü ciddiye almış gibi davranıyor. Hatırseverliği artırarak saygısızlığı elinden geldiği kadar düzeltmeye çalışan anneme, “Mösyö Delaborde'un işleri hep böyle başından aşkındır,” diyor.

Bana öyle geliyor ki, babam azıcık iyi niyet gösterse Rahip'le pekâlâ anlaşabilirdi! Çünkü o da çok iyidir. Kendisini buna inandırmaya çalıştığım zaman, “Yavrucuğum, rahiplerle aynı Tanrı'ya tapmıyoruz,” diye yanıtıyor. “İsrar etme, yoksa kızdırırsın beni. Annene fazla benzemeyecek olursan, ileride belki de anlarsın bunları.”

O zaman “bunları” hiçbir zaman anlamamayı dilediğimi ama aynı derecede sevdiğim büyüklerimi ayıran kanıları haklı bulamayacağımı söylemek boynumun borcu oluyor. Babama nişanımı uygun göstermeyen de bu kör olası *kanılar*.

Olağanüstü bir şey oldu o zaman: Birden başımı avuçlarının arasına aldığımı, hıçkırmaya başladığımı gördüm. Yapmacıktan söz edilemezdi artık; tüm bedenini sarsan gerçek hıçkırıklardı bunlar, parmaklarını ıslattığımı, yanaklarına aktığımı gördüğüm gözyaşları gerçek gözyaşlarıydı, bir yandan da çılginca bir sesle yineleyip duruyordu: "Karım beni sevmiyor artık! Karım beni sevmiyor artık!"

Kadınlar Okulu, toplumsal ve bireysel ahlakın en önemli ölçütü olarak bireyin içtenliğini ve kendini tanıması gerekliliğini vurgulayan André Gide'in bu görüşünü en açık biçimde ortaya koyduğu eserlerden biri olarak çıkar karşımıza. Burjuva bir ailenin 1894-1936 yılları arasında üç ayrı bireyi tarafından kendi bakış açılarından anlatılan hikâyesi, dünyayı kendini var etme aracı olarak gören bir adamın ve kendini onun üzerinden yeniden tanımlamaya çalışan bir kadının yirmi yıllık beraberliğinin güncesi gibidir adeta.

Belirli bir zamanı ve mekânı temel alarak toplumsal ve bireysel olanın birleştiği noktaları ustalıkla yansıtan Gide, bu romanında da, ülkesinin kültürel nabzını 20. yüzyılın politik ve ekonomik gelgitleri arasında son derece isabetli biçimde tutmayı başarıyor.

#günlük #aile #burjuva #modernavrupa #ilişki #evlilik #annebabalık

